

La residència juvenil Sant Vicent Ferrer, un experiment consolidat

L'UVI dels serveis socials

El reformatori-colònia Sant Vicent Ferrer de Burjassot (l'Horta) té com a missió frenar un camí de desastres que pot conduir els joves amb vida conflictiva cap a un futur sense esperances. Donar la major llibertat possible als interns és una decisió arriscada que el fa un centre gairebé únic.

A l'esquerra, la residència juvenil Sant Vicent Ferrer. A la dreta, Manuel Puig, el director del reformatori.

RAFA GIL

Durant el temps que durà la recerca de les xiquetes d'Alcàsser, Manuel Puig i Agut, director de la colònia Sant Vicent Ferrer, no va poder dormir bé. Els seus somnis eren perseguits per un obsessiu batre d'ales: els fantasmes del passat el cercaven. Tres anys enrere, quatre interns del centre foren acusats de la violació i l'assassinat d'una xinesa a València. El crim va passar una nit en què els joves estaven de permís fora de la colònia. Les proves pericials demostraren que cap d'ells no hi tenia res a veure. "Però vaig passar una angouxa irrepètible", declara el director.

Puig tornava a tenir por que poguera relacionar-se algun xic del reformatori amb els fets d'Alcàsser. Quan la trama de suspens esdevingué una història d'horror, el cognom Anglés tocà de ben prop el Sant Vicent Ferrer. Carlos i Mauricio Anglés, germans d'Antonio, presumpte assassí de les xiquetes, passaren anys enrere una breu estada a la zona cautelar del reformatori. "Van estar ací molt poc de temps, ja que tornaren ràpidament amb sa mare. Els Anglés no han tingut cap relació pròpiament dita amb el centre. Ricardo i Anto-

nio Anglés eren majors, i cap d'ells caigué per ací. Potser si hagueren estat una temporada amb nosaltres, no haurien acabat com ho han fet", diu Manuel Puig.

El sentiment dels interns cap aquest tipus de delictes és virulent: "Tipus com l'Anglés haurien de ser morts. Jo coneixia les noies d'Alcàsser, sóc de Picassent i de vegades venien amb la meua colla", comenta enfurismat Àngel F. T., de 15 anys, que compleix condemna per haver comès més de vint atracaments. L'educador Rafa Bayo apunta: "Per Àngel i molts dels altres, és lícit atracar bancs perquè aquests delictes són, en gran part, fruit d'una societat despectiva que dona oportunitat només a un conjunt de gent. I ells són camp adobat per a les drogues i l'hecatombe personal". L'educadora Empar Palau afegeix que "els joves delinqüents tenen el seu propi codi d'honor, ferri i *sui generis*. Odiem, sobretot, la violència amb nens. Sens dubte, a l'Anglés, si pogueren, el mataven. Tenen un concepte de justícia molt particular".

FORA DELS ESQUEMES

L'any 1923, la colònia Sant Vicent Ferrer

començà a funcionar com a centre de reeducació sota la direcció dels frares terciaris caputxins. Avui és un centre seglar dependent de l'Institut Valencià de Serveis Socials, que compta amb l'ajuda d'aquells religiosos. Més que d'un reformatori, se l'ha de qualificar d'espai reeducatiu.

Part de les instal·lacions conformen la zona cautelar o de recepció, on els ingressats viuen un temps prudencial esperant les decisions judicials. Això si han delinquit. En cas que hi siguen recollits per problemes familiars, hauran d'esperar el dictamen dels Serveis Socials per saber si poden tornar amb les famílies o s'hauran de quedar al centre fins a la majoria d'edat.

Després hi ha la "zona de colònies", on passaran els menors el temps decidit per la justícia o pels serveis socials. Adossada, hi ha la residència juvenil, per als majors de setze anys, de família problemàtica, amb règim totalment obert, on es procura una integració total al món real per als joves de millor predisposició.

A les colònies, es troben els delinqüents menors de 18 anys barrejats amb els interns amb tensions familiars (no delinqüents). El centre és mixt. Ajustar proces-

sats amb d'altres que no ho són és una mesura d'integració.

El visitant no topa dins del Sant Vicent Ferrer amb gaire detalls que recorden un reformatori estereotipat. Com ens deia una educadora, trenca esquemes. La *vox populi* identifica sovint reformatori i presó. Pel contrari, aquí trobem espais oberts, camps d'esport, tallers, gespa, aules escolars, una granja amb animals, una arquitectura acurada... tot el que cal per evitar reminiscències penitenciàries.

El personal del complex és compost per educadors diplomats, un psicòleg, psiquiatres a temps parcial, serveis mèdics, servei

lada' o 'règim obert'. Aquest *modus operandi* ha reportat friccions a la direcció del centre amb les forces de seguretat, com també reticències per part de l'opinió pública: "No serem mai una presó ni res que s'hi puga assemblejar. No tractem amb sants, evidentment. Molts dels nostres interns són delinqüents, però creiem que som a temps d'aturar el desenvolupament mal encaminat que molts han dut. Altres centres utilitzen cel·les o càmeres tancades de televisió.

Ací es tracta de donar la mínima impressió possible que estan dins d'una institució coercitiva o punitiva. Encara que

familiar on ha fluït la seua infantesa. L'indòmit José Luis V., amb un pare que no se n'ocupava en absolut, va estar implicat en una violació homosexual. Júlia i Maria Jesús, totes dues de quinze anys, van fugir del domicili familiar perquè els respectius pares n'abusaven sexualment. Pedro G., de quinze anys, és un intern amb pare alcohòlic i mare heroïnòmana.

Vicent Llopis, psicòleg del centre, apunta sobre aquest tema: "Durkheim i altres autors han parlat de característiques intrínseques a la personalitat que es transmeten de pares a fills. Però l'ambient nuclear familiar és determinant. De fet, tots els xi-

La droga i la violència en la família i en el grup relacional immediat són els causants dels conflictes de la majoria dels interns.

RAFA GIL

de cuina i un director omnipresent, polivalent. Aquest ens diu: "Els interns són avaluats setmanalment pels educadors. Neteja personal, bon comportament, atenció escolar, normes de convivència..., tot això els pot fer aconseguir permisos de cap de setmana, que passaran amb educadors, o bé tots sols, si estan ingressats per problemes familiars o bé amb la família, si són delinqüents. No tenim càstigs físics ni vigilància policíaca. La repressió, intentem que siga mínima. Tractem de donar aquell ambient familiar que no han tingut, aquell exemple a seguir que no han vist".

L'objectiu és frenar l'evolució mal encaminada: "El règim del Sant Vicent Ferrer és l'anomenat de 'llibertat contro-

estan sotmesos a control, és clar".

L'EFECTE MATALÀS

Puig i els educadors intenten conformar un ordit moral que denominen "efecte matalàs". Empar Palau, educadora de la zona cautelar, ho explica: "Ens encarreguem de parar l'agressivitat que porten del carrer. Els inculquem respecte als altres, i la idea que no seran respectats, si ells no respecten. Molts no tenen hàbits socials, no saben tractar com cal l'altra gent. Per nosaltres és un triomf veure florir un llaç afectiu, ja que molts no han conegut l'estima".

La conversa amb els interns, de vegades punyent, ens dona una idea de l'ambient

quets o adolescents que tenim aquí han patit conflictes amb parents".

La droga i la violència en la família i en el grup relacional més immediat han generat els conflictes de la majoria d'interns. El director parla amb tristesa de l'aspre cas d'un noi seropositiu: "Hem tingut diversos casos de sida, tots ells per les drogues. Ara mateix, tenim amb nosaltres un adolescent amb sida que no té ningú al món. ¿T'ho imagines? Ningú. Ni pare, ni mare, ni familiars, ni amics. És sol, només quedem nosaltres. I això li fot, es revolta contra el seu destí. Es rebel·la amb violència".

Empar Palau subratlla: "No tenen autocontrol. Tenen la violència al fetge. Tot el que han vist és violent i creuen que la

Un xinès entén un xinès

Un dels aspectes més innovadors de la colònia Sant Vicent Ferrer és l'actuació de dos educadors de raça gitana: José Luis Roige, germà de l'assessor de Joan Lerma en tot allò referent als gitanos, Joan Roige, i Paco Hernández, emblemàtic i popular personatge de l'Associació Gitana de València. Tots dos treballen ací dins del pla estatal de suport als problemes de marginació i adequació social.

"Ens trobàvem en un total desconeixement del poble gitano per part del personal del centre. Els costums, la cultura, el *modus vivendi* del gitano, els plantejaments conceptuals davant la vida, eren desconeguts. Nosaltres optàrem per un aprofundiment en cada cas particular, no per una metodologia general, ja que cada situació en gran part és distinta de les altres. Ens donàrem a conèixer com a gitans. I com que és un xinès qui entén un xinès, els xicotets trobaren en nosaltres una identificació, un suport i una sinceritat inusual. El que és més curiós és

Els dos educadors gitanos que treballen al centre s'han guanyat l'afecte dels interns i l'admiració dels companys.

RAFA GIL

que els altres companys d'aquests xics, els *païos*, també se'ns varen obrir, per un cert mimetisme", expliquen.

Roige i Hernández confessen que improvisen en el tractament dels nois: "D'una altra manera no pot ser. Les coses preparades, dutes de casa, remugades, no ens han servit. Segons hem anat coneixent els joves, hem actuat d'una manera o d'una altra". Els dos educadors

es manifesten molt contents quant a l'evolució i, sobretot, quant al funcionament i tractament intern del centre: "No hem detectat indicis de racisme enlloc. Ni entre els altres interns ni entre el personal. Això és fonamental. Lamentablement, en la vida real les coses no són així. Hem intentat atribuir-nos la figura del pare, que molts no han conegut". Sempre s'ha parlat del gran avantatge

que seria crear un ordit simbiòtic entre allò que es considera més admirable de les tradicions gitana (consideració amb les persones grans, conceptes d'honor, unió familiar) i *paia*.

Hernández diu: "El problema és greu i profund. Els altres han de respectar el gitano com és, com a membre de la societat. Jo, més que d'absoluta integració, parlaria d'una convivència, de respecte. És el que es produeix ací, i la meta a què hauré d'arribar fora de les parets de la colònia".

El director Manel Puig parla amb vehemència dels dos educadors: "La tasca que fan és impagable. Han treballat molt dur no sols pels gitanos, sinó per tots. Els xiquets els volen molt, i ells adoren els joves. De fet, s'hi refereixen com el 'tio Paco' i el 'tio José Luis'. I els tres junts ens hem desesperat moltes vegades, quan tot ha anat malament. Tots tres hem passat llargues estones d'angoixa", conclou Puig.

J. M. O.

violència és una resposta per a qualsevol cosa. Volem extirpar aquest mal endèmic, però és costós. Fins i tot les pel·lícules o els dibuixos animats que més els agraden són els ultraviolents. Si bé sembla un tòpic, molts dels que tenim ací busquen aventura, emoció en la transgressió de la llei. Això els fa eixir de la misèria diària".

Unes mostres. Agustí és un intern que participà fa dos mesos en un estrambòtic atracament a mà armada a un banc de Quart de Poblet (l'Horta). "Un amic i jo entràrem en el banc, i agafarem ostatges", ens conta Agustí. "De sobte, les càmeres de televisió eren a la porta i els periodistes trucaven per telèfon. No sé d'on van eixir. Un ostatge va dir que tenia fam. Un policia disfressat ens va entrar entrepans i ens atacà a traïció. Vull que quede clara una cosa: el menjar era per a l'ostatge, no per a nosaltres, ¿eh? Dic això perquè sé que molta gent ha fet acudits al voltant de si volíem fer un robatori o un dinar".

Agustí és molt agressiu, es reconeix consumidor de cocaïna i està content al reformatori: "Ara el meu company d'atraca-

ment les deu passar putes a la presó. Jo he tingut sort i vull eixir net". D'extracció humil, aquest noi deixà de furar motos per "furtar els diners dels rics". ¿Un bandolerisme desgraciat, un pujar de nivell delictiu, una aventura al marge de la llei? Ni el mateix Agustí sembla saber-ho.

VÍCTIMES

Més fosques encara són les històries de les xiquetes que viuen a les colònies. Significativament, cap d'elles està ací per haver transgredit la llei. Totes s'han vist immerses en famílies que les rebutgen, parents que les han forçades cap al sexe o tragèdies personals. "Moltes d'elles són fantasioses. Exagereu les coses per a donar una mica d'importància a l'assumpte", expliquen els educadors. Maria Goretti A. M., de 17 anys, diu: "Sóc al reformatori perquè ma mare no em volia. Amb el meu padrastre, la vida era un infern. Acíestic molt millor que a ma casa". La seua companya Verònica, de 12 anys, patia colps i punyades dels pares: "Però amb motiu",

advertix, "feia maleses. Fins i tot una vegada vaig cremar una mosquitera".

En una altra punta de la sala, Rocío, una adolescent introvertida i distant, no vol parlar. Una vegada i una altra intenta dir alguna cosa, però calla. Finalment esclata: "Em van violar ahora dos desconeguts. La policia va capturar-ne només un i se'ls ha escapat. Tots tenen por que m'agafe pel carrer. Tinc malsons des d'aleshores. Els educadors m'ajuden, però em sent sotso-brar sovint". "No n'hi ha per a tant", intervé Mònica, adolescent amb maneres cíniques i ulls d'aquells que ja ho han vist tot, "més val que et viole un paio desconegut que no el teu germà, ¿no?". Mònica diu haver estat violada pel seu germà casat. "Una vegada, ell i un altre germà em van encadenar al llit per a violar-me. Ma mare no s'ho creia, ja ho veus".

Aquesta teranyina d'històries terribles semblen llunyanes per als benpensants. Però les tenim ací, al costat, tan a prop que, si ens hi esforcem, podem sentir els batecs del cor dels implicats.

Joan M. Oleaque